

**Honchar Kateryna, Trotsiuk Aida. Adjectival Lexico-Semantic Microfield of Indifference in Modern English.** The article deals with the lexico-semantic microfield of adjectives expressing the meaning “*indifference*” in modern English. The analysis is based on lexicographical sources. The investigated lexico-semantic microfield is a constituent part of the nominative macrofield of indifference. The structure of the adjectival microfield consists of a nucleus, co-nuclear and peripheral areas, boundaries between which are blurred, as an individual lexico-semantic variant can be a constituent of several zones. The analyzed microfield is reconstructed on the basis of semantic analysis of lexical units with a meaning “*indifferent*”. The nucleus of the investigated adjectival lexico-semantic microfield is an adjective “*indifferent*”, as it possesses distinct features of the field dominants (highly frequent, abstract, stylistically neutral) and can replace any of the members of the paradigm for it is the main representative of this paradigm. Componential analysis of the nuclear lexeme makes it possible to single out the archiseme of the researched microfield “*disinterested, unemotional*”. This archiseme is a field identifier and its notion is more or less presented in the definitions of all units of adjectival microfield of indifference. Co-nuclear zone consists of the synonyms of *indifferent* and other lexemes, definitions of which contain explicitly expressed archiseme which is “*disinterested, unemotional*”. Close periphery zone of the adjectival lexico-semantic microfield of indifference consists of those units that are slightly different in their meaning from the nuclear lexeme. Adjectives that belong to the close periphery may be classified into three groups according to the common semantic characteristic: a) those that have the seme “*lacking emotions and other feelings*”; b) lexical units grouped by the seme “*not showing any concern or sympathy to others*” and c) the adjectives with the common seme “*not affected/not influenced by others*”. Lexical units that have lost some main features and gained new qualifying meanings belong to the remote periphery of the investigated field. They are classified according to the two common semes: “*not wanting or wishing to do anything*” and “*not willing to make any effort or improve anything*”. Nominative units with low frequency and limitation in usage refer to the marginal layer of the adjectival lexico-semantic microfield of indifference.

**Key words:** lexico-semantic microfield, archiseme, nucleus, qualifying seme, indifference, componential analysis.

УДК 811.111 : 378.147 : 172.2

Юлія Гордієнко

## ІНОЗЕМНА МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Проаналізовано різні наукові підходи до визначення понять «педагогічна толерантність» та «толерантні взаємини». Поєднання високого рівня професіоналізму з особистісними якостями, зокрема толерантністю, є вимогою до професійної підготовки фахівців у вищій школі. Вказано на актуальність пошуку ефективних засобів формування педагогічної толерантності майбутніх учителів, серед яких провідну роль займає іноземна мова, та визначено педагогічний потенціал цієї дисципліни. Викладання іноземної мови має необхідні ресурси для різностороннього розуміння не тільки іншої культури, але й створює можливість вивчення життя людини у всій його соціальній різноманітності. Наведено приклади практичного застосування принципів толерантності на занятті з англійської мови та визначено педагогічну толерантність як обов'язкову складову професійної компетентності майбутнього вчителя, який здатний сприйняти без агресії судження, спосіб життя, зовнішність, поведінку суб'єктів освітнього процесу шляхом установлення з ними толерантних взаємин на основі довіри, співпраці, радості, емпатії, компромісу та психологічного комфорту.

**Ключові слова:** педагогічна толерантність, толерантні взаємини, іноземна мова, толерантний педагог, проблемна ситуація.

**Постановка наукової проблеми та її значення.** У сучасних умовах розвитку освітньої галузі перед вищою школою ставляться нові вимоги до професійної підготовки фахівців, а саме необхідність поєднати високий рівень професіоналізму з особистісними якостями, серед яких толерантність є визначальною для майбутнього вчителя. У суспільстві ХХІ століття актуальною стала потреба подолання перешкод між людьми, роз'єднують їх із соціального, політичного, етнічного, релігійного поглядів, та створення стосунків на засадах гуманізму, взаємоповаги та взаєморозуміння. Педагогічна толерантність – це здатність педагога

сприйняти вихованця таким, яким він є, зрозуміти його життєву позицію, незважаючи на відмінності у системі цінностей та поведінці. Актуальними стають пошуки ефективних засобів формування педагогічної толерантності майбутніх учителів.

**Аналіз досліджень цієї проблеми.** Аналіз наукової літератури з проблеми вказує на те, що вихованням педагогічної толерантності цікавились такі дослідники, як Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковорода, К. Ушинський, В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі та інші.

Останнім часом з'являється багато досліджень, присвячених формуванню толерантності як професійної якості особистості педагога (Ю. Макаров, О. Оборина, С. Бондирева, С. Данилова, І. Кривошапка, В. Гаврилюк, Т. Чекмарьова, Є. Фалуніна та ін.). Інтерес науковців викликає дослідження психолого-педагогічного змісту толерантності (Н. Барбелко, Т. Фадєєва, Н. Колмогорцева, Д. Єфимова), формування ставлення вихованців до толерантності як суспільно значущої цінності (В. Береговий, І. Бех, Т. Болотіна, О. Клепцова, Р. Рієрдон), виховання міжетнічної толерантності (Г. Абдулкарімова, Н. Магомедова, Ф. Малхозова, В. Тишков), розвитку толерантності у контексті педагогічної взаємодії (Ю. Тодорцева, О. Романовський), формування міжособистісної толерантності молоді (Г. Безюлева, Г. Скрябіна, Г. Солдатова, О. Орловська).

Аналіз названих джерел підтверджує нашу гіпотезу про те, що проблема формування педагогічної толерантності майбутніх учителів у системі професійної освіти вивчена недостатньо. Отже, **мета** нашого дослідження – з'ясувати сутність понять «педагогічна толерантність» та «толерантні взаємини». **Завдання:** проаналізувати різні підходи до визначення педагогічної толерантності; з'ясувати педагогічний потенціал дисципліни «іноземна мова» у процесі формування толерантності педагога та продемонструвати можливості практичного застосування принципів толерантності на занятті з англійської мови.

**Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.** В українській педагогічній науці проблема толерантності як об'єкта досліджень з'явилась відносно недавно. Інтерес до вивчення цього феномену визначений необхідністю гармонізації соціальних відносин у суспільстві, подолання нетерпимості серед молоді та досягнення згоди і безконфліктного спілкування [5, 29]. На генеральній конференції ЮНЕСКО, яка відбулась 16 листопада 1995 року, резолюцією 5.61 затверджено Декларацію принципів толерантності, в якій дається визначення поняття «толерантність». Вона означає «повагу, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження і способів вияву людської індивідуальності. Їй сприяють знання, відвертість, спілкування і свобода думки, совісті і переконань. Толерантність – це гармонія в різноманітті. Це не тільки моральний обов'язок, але і політична, і правова потреба» [3].

Педагогічна толерантність є обов'язковою складовою професійної компетентності вчителя. Ю. Тодорцева під толерантністю розуміє «професійно важливу якість учителя, який здатний без агресії сприймати відмінні від його власних судження, спосіб життя, характер поведінки, зовнішність і будь-які інші особливості людей у сфері освітнього простору і соціокультурного середовища» [6, 52]. В. Гаврилюк та Т. Фадєєва розглядають педагогічну толерантність як інтегровану якість особистості педагога, засновану на системі гуманістичних цінностей та наявності у спеціаліста сфери освіти внутрішньої установки на прийняття будь-якого учасника освітнього процесу. Обов'язковими є певні вміння будувати свою поведінку на основі розуміння, визнання і прийняття всіх учасників навчального процесу в усьому різноманітті їхніх особистісних і соціальних відмінностей [2; 7]. На думку Ю. Макарова, у структурі професійної педагогічної толерантності особливе місце займає толерантність особистісна, системна, спроектована на усі сфери діяльності людини як ціль і найвища цінність у роботі педагога [4].

Ми вважаємо, що педагогічна толерантність як особливий вид толерантності, зміст якого визначається специфікою професійно-педагогічної діяльності, – це професійно важлива якість педагога, який здатний сприйняти без агресії судження, особливості способу життя,

поведінки, зовнішності суб'єктів освітнього процесу шляхом установлення з ними толерантних взаємин, основою яких є довіра, співпраця, радість, емпатія, компроміс, психологічний комфорт.

Зміст освітнього процесу у вищому навчальному закладі реалізується на практичних заняттях, лекціях, семінарах, під час самостійної та індивідуальної роботи студентів шляхом застосування програм і відповідного навчального матеріалу. Включення принципу толерантності у процес навчання, на думку Н. Боритко, І. Солдатової, А. Байбакова, здійснюється на основі двох фундаментальних підходів: 1) цілеспрямованого навчання, завдання якого полягає у розвитку конкретних навичок толерантної поведінки в межах спеціальних навчальних дисциплін; 2) знайомства з тематикою, етичними і соціально-практичними аспектами толерантності у процесі всього навчання [1, 23]. На нашу думку, це скоріше не підходи, а шляхи формування педагогічної толерантності.

Перший шлях, метою якого є створення окремих дисциплін, передбачає зміни у навчальних планах ВНЗ та вимагає чимало зусиль з боку як викладачів, так і реформаторів у галузі освіти на сучасному етапі її розвитку в Україні. Другий шлях формування толерантності реалізовується у процесі вивчення різних навчальних дисциплін. У нашому дослідженні ми дотримуємося другого шляху і зосередили нашу увагу на вивченні такого предмету, як іноземна мова. Викладач іноземної мови у ВНЗ чи вчитель у загальноосвітньому закладі – це не просто фахівець, який володіє теоретичними основами дисципліни та методикою її викладання. Різноманіття тематичного наповнення вимагає від педагога ґрунтовних знань з інших галузей: історії, психології, математики, фізики, біології, хімії, географії, літератури, образотворчого та музичного мистецтв, фізичного виховання тощо. Таким чином, викладання іноземної мови має необхідні ресурси для різностороннього розуміння не тільки іншої культури, але й створює можливість вивчення життя людини у всій його соціальній різноманітності. Наприклад, вивчаючи тему «Сімейні зв'язки», викладач пропонує такі завдання, які спонукали б студентів до обговорення проблеми дітей і батьків, гендерної нерівності, насилля у сім'ї. Вивчення граматичного матеріалу також слід поєднувати з формуванням толерантних відносин, наприклад, використовуючи речення умовного типу.

Комунікативна спрямованість дисципліни вказує на те, що іноземна мова є ефективним інструментом формування толерантних взаємин. Оскільки одним із головних завдань вивчення іноземної мови є розвиток умінь та навичок усного і писемного мовлення, викладач має необмежені можливості застосування саме тих проблем ситуативного мовлення, які розвивають критичне мислення студентів та сприяють формуванню їхньої педагогічної толерантності. Усне спілкування у формі бесіди чи дискусії є обов'язковою складовою заняття з іноземної мови. Таким чином, педагог має змогу виділити необхідну кількість часу для виконання комплексного завдання, а саме формувати педагогічну толерантність студентів у процесі вивчення іноземної мови. Слід зауважити, що втілення цього завдання вимагає системності та послідовності педагога у виборі навчальних засобів.

Толерантний викладач покликаний не лише створювати ситуації успіху на занятті, допомагати студентам комфортно почуватись у процесі навчання, але, перш за все, сприяти засвоєнню академічних знань. Цей процес повинен здійснюватись не примусом, а створенням такої атмосфери, яка б спонукала студентів до невимушеного досягнення академічної успішності. Формування толерантності слід розглядати як напрям педагогічної діяльності, де сам викладач шляхом власного досвіду визначає специфіку педагогічних проблем на основі активної співпраці суб'єктів навчання. У такому випадку студент не зосереджується на власних невдачах, а, перш за все, шукає способи їх подолання, звертаючись до власного творчого потенціалу та дослуховуючись до думки інших. Результатом підвищення самостійного прояву толерантності виступає взаємодопомога суб'єктів навчання та їхня взаємна вимогливість.

Створення ситуацій, які найбільш повно відображають сфери життя людини у всій його різноманітності, – це спосіб самостійного втілення студентами толерантних взаємин. Такі педагогічні ситуації повинні інтерпретуватись педагогом і показувати вихованцям, що він сам готовий навчатися чогось нового у них, адже толерантні стосунки передбачають спільний пошук вирішення певної проблеми. Хід цього пошуку, як правило, скеровується педагогом, а результат не може бути ним нав'язаний як єдино правильний. Принципи толерантності вказують на активну позицію учасників навчальної діяльності, яка означає повагу до думки інших та право на власну точку зору.

У процесі спільної роботи з вихованцями педагогу слід пам'ятати про саморозвиток. Толерантний педагог не повинен вимагати від студентів того, чого не може здійснити сам. Конструюючи педагогічні ситуації, основані на різноманітті соціальних ситуацій, він має передбачати і зміну власної системи принципів, достатньо уваги приділяти своєму стилю спілкування зі студентами.

Наведемо як приклад одну з практичних форм роботи на занятті, яке присвячене визначенню сутності особистісних та професійних цінностей і їх значенню для майбутньої педагогічної діяльності.

Фрагмент практичного заняття з англійської мови: Feelings and emotions.

#### Procedure

Listening. The Torn Heart.

Reading. A Story of Appreciation.

Аудіювання проводиться зі слів викладача. Студентам пропонується виконання таких завдань:

1) Pre-listening activities.

a) Explanation of the following word combinations: put down, thumb up / down. (Put downs are ways that we make someone feel about themselves – either with words – name calling and teasing – or with actions, like excluding someone.)

б) Викладач показує студентам велике паперове серце червоного кольору і запитує, яким чином воно пов'язане зі словами put down, thumb down (Heart is a symbol of human feelings and emotional state).

2) While-listening activities.

#### *The Torn Heart*

*One Tuesday morning, when the alarm clock rang, Pedro did not get out of bed. Ten minutes later, his mother opened the door to his room. "Come on," she said. "You'll be late for school again. You're a lazy kid." (RIP) "But, Mama, I'm sick," Pedro said. "You're always sick on gym day. Just get up and get ready. Your brother's already dressed." (RIP) Pedro quickly put on his clothes and went to the kitchen to get something to eat. His older brother, Carlos, had just finished. "You wait for Pedro," their mother said. "That loser (RIP) is always late," Carlos said. The boys made it to the bus just in time. But as the doors of the bus closed, Pedro remembered he had left his homework in his bedroom. Pedro asked the bus driver if he would wait while he went back to get his homework. "This isn't a taxi. Anyway, that's what you get for being late. (RIP)" When Pedro got to school, he told his teacher that he had left his homework at home. She said, "That's the fourth time this month, Pedro. I'm beginning to think you're lying. (RIP)"*

*Pedro liked to play sports, but he hated gym class. The teacher asked the kids to divide themselves into two teams, the Lions and the Tigers, to play basketball. Within a few minutes, there were ten boys on each team, with only Pedro left. (RIP) The captain of the Lions team said: "We don't want him – he's no good." (RIP) "He's no Tiger. He's more like a scaredy-cat," (RIP) said the captain of the Tigers. And the other boys laughed. (RIP)*

*The day after school Carlos was playing soccer with his friends. Soccer was Pedro's favourite sport. So, he asked Carlos if he could play, too. "No way," Carlos said. "You'd ruin the*

game.” (RIP) their mother heard this and said: “You should let your brother play with you, Carlos.”  
“But, Mama, he’s too slow, (RIP) and he always gets in the way.” (RIP)

Педагог притискає паперовий макет до свого серця і розповідає історію. Студенти повинні у процесі аудіювання опускати великий палець униз (thumb down), якщо почують ситуацію приниження головного героя (put-down); при цьому вони не повинні коментувати почуте. У такі моменти викладач відриває шматок серця та викидає його.

3) Post-listening activities.

а) Why was the heart torn? Is it possible to make it again? На прохання викладача студент збирає шматки серця та складає їх разом на дошці за допомогою магнітів. Is it the same? What do the scars mean? When do they appear on a person’s heart? Викладач пропонує обговорити, чому серце змінилось і з’явилося так багато рубців на ньому. Студенти відповідають, що рубці – це наслідки неприємних почуттів пригнічення, пережитих головним героєм.

б) How do you think Pedro is feeling right now? Why? What might be the effect on him of being treated this way day after day? Can the relationships between Pedro and his relatives or peers be called tolerant? What does tolerance mean?

в) Студентам пропонується підбадьорити Педро. What are some things you could say to him, or do for him, to make him feel better?

г) Використовуючи вивчений граматичний матеріал, студенти повинні скласти речення умовного типу та запропонувати фігурантам цієї історії варіанти толерантної поведінки: If I were Pedro’s mother / his brother / a bus driver / his classmate ... I would ...

г) Бесіда на тему: How do you think Pedro would feel now, after hearing all of these put-ups?

Отже, знайомивши студентів із прикладом нетолерантних проявів у житті дитини, намагаємося спонукати їх до самостійного пошуку способів вирішення проблемних ситуацій, які можуть трапитись з будь-якою людиною. Таким чином робимо спроби підвищити активність студентів, заохочуючи їх до пошуку виходу із важких життєвих ситуацій. Така форма роботи є більш ефективною, ніж просто розповідь викладача про те, якою повинна бути толерантна поведінка.

На наступному етапі заняття студенти розділяються на пари та опрацьовують текст для читання “A Story of Appreciation”. Студенти виконують такі завдання:

1) Pre-reading activity. Predictions about the theme of the story.

2) While-reading activities. (Reading in roles)

#### *A Story of Appreciation*

*One young academically excellent person went to apply for a managerial position in a big company. The director asked, “Did you obtain any scholarships at school?” The youth answered “None”. “Was it your father who paid for your school fees?” “My father passed away when I was one year old, it was my mother who paid for my school fees.” “Where did your mother work?” “My mother worked as a clothes cleaner.” The director requested the youth to show his hands. The youth showed a pair of hands that were smooth and perfect. “Have you ever helped your mother wash the clothes before?” “Never, my mother always wanted me to study and read more books. Furthermore, my mother can wash clothes faster than me.” “I have a request. When you go back today, go and clean your mother’s hands, and then see me tomorrow morning.” When the youth went back, he happily requested his mother to let him clean her hands. His mother felt strange, happy but with mixed feelings, she showed her hands to the kid. The youth cleaned his mother’s hands slowly. His tear fell as he did that. It was the first time he noticed that his mother’s hands were so wrinkled, and there were so many bruises on her hands. Some bruises were so painful that his mother shivered when they were cleaned with water. This was the first time the youth realized that it was this pair of hands that washed the clothes every day to enable him to pay the school fee. The bruises in the mother’s hands were the price that the mother had to pay for his graduation, academic excellence and his future. After finishing the cleaning of his mother hands, the youth quietly washed all the*

remaining clothes for his mother. Next morning, the youth went to the director's office. The Director noticed the tears in the youth's eyes, and asked: "Please, tell me about your feelings." The youth said, "I know now what appreciation is. Without my mother, there would not be a successful today. By working together and helping my mother, only I now realize how difficult and tough it is to get something done. I have come to appreciate the importance and value of family relationships." The director said, "This is what I am looking for to be my manager. I want to recruit a person who can appreciate the help of others, a person who knows the sufferings of others to get things done, and a person who would not put money as his only goal in life. You are hired."

3) Post-listening activities.

a) Answer the questions: What happens to a child, who has been protected and habitually given whatever he wanted? How will such a person work? Will he know the sufferings of his employees? If you are this kind of protective parents, are you really showing love or destroying the kid instead? What does it mean "to love children in a right way"? Which relationships can be called tolerant: between mother and son or director and boy? Prove your opinion.

Останнє запитання є темою для дискусії. Студенти діляться на три групи. Перша доводить, що стосунки між матір'ю та сином є толерантними, друга група – між директором і хлопцем. Третя група – судді – ставлять запитання до обох груп та визначають, чиї аргументи були переконливішими.

б) Викладач просить студентів порівняти роботодавця та найманого працівника із суб'єктами навчального процесу – вчителем та учнями – і зробити висновок, у чому сутність толерантності педагога.

**Висновки та перспективи подальшого дослідження.** Толерантний учитель із розумінням ставиться до думок своїх вихованців, не засуджує відмінності у світогляді своїх учнів, поважає їхню позицію, активно залучає їх до співпраці, формує моделі терпимої поведінки у колективі, які поступово перетворюються в особистісне переконання учнів у необхідності саме толерантного поводження з іншими. Отже, педагогічна толерантність є обов'язковою складовою професійної компетентності майбутнього вчителя. Іноземна мова як засіб формування толерантних взаємин в освітньому процесі сприяє різносторонньому розвитку особистості майбутнього вчителя.

Перспективами подальшого дослідження є вивчення сутності, форм та моделей формування педагогічної толерантності студентів на заняттях з іноземної мови.

#### *Джерела та література*

1. Борытко Н. М. Введение в педагогику толерантности : учеб. пособие для студ. пед. вузов / Н. М. Борытко, И. А. Соловцова, А. М. Байбаков ; под ред. Н. М. Борытко. – Волгоград : Изд-во ВГИПК РО, 2006. – 80 с.
2. Гаврилюк В. О. Формування педагогічної толерантності студентів – майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів / В. О. Гаврилюк // Наук. зап. Рівнен. держ. гуманітарного ун-ту. – 2013. – № 7. – С. 30–33.
3. Декларация принципов толерантности // Век толерантности : науч.-публицист. вестн. – М. : Изд-во МГУ, 2001. – № 1–2. – 452 с.
4. Макаров Ю. А. Толерантность профессиональная и личностная / Ю. А. Макаров // The culture of tolerance in the context of globalization: methodology of research, reality and prospect : materials of the international scientific conference on May 13–14, 2014. – Prague : Vedecko vydavatel'ske centrum "Sociosfera-CZ". – С. 127–132.
5. Романовський О. Г. Педагогічні умови формування толерантності у майбутніх психологів у вищих навчальних закладах / О. Г. Романовський // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2010. – № 3. – С. 29–32.
6. Тодорцева Ю. В. Педагогіка толерантності як концептуальна основа професійної діяльності викладача вищої національної школи / Ю. В. Тодорцева // Шляхи реалізації кредит.-модул. системи орг. навч. процесу і тест. форм контролю знань студ. : матеріали наук.-метод. семінару / МОН України, Одес. нац. пед. ун-т. – 2011. – Вип. 4. – С. 51–57.
7. Фадеева Т. Ю. Педагогическая толерантность: содержание, структура, диагностика / Т. Ю. Фадеева // Толерантность в современном мире: опыт междисциплинарных исследований : сб. науч. ст. / под ред. М. В. Новикова, Н. В. Нижегородцевой. – Ярославль : Изд-во ЯГПИУ, 2011. – С. 84–87.

### References

1. Borytko, N. M. 2006. *Vvedeniie v Pedagogiku Tolerantnosti*. Volgograd: Izd-vo VGIPK PO.
2. Ghavryliuk, V. O. 2013. "Formuvannia Pedagogichnoi Tolerantnosti Studentiv – Maibutnikh Vykladachiv Profesiino-Tekhnichnykh Navchalnykh Zakladiv". *Naukovi Zapysky Rivnenskoho Derzhavnoho Humanitarnoho Universytetu* 7: 30–33.
3. "Deklaratsiia Printsypov Tolerantnosti". 2001. *Vek Tolerantnosti* 1–2: 452. Moskva: Izd-vo MGU.
4. Makarov, Yu. A. 2014. "Tolerantnost Professionalnaia i Lichnostnaia." *The Culture of Tolerance in the Context of Globalization: Methodology of Research, Reality and Prospect: Materials of the International Scientific Conference on May 13-14*. Prague: Vedecko Vydavatske Centrum "Sociosfera-CZ" 240: 127–132.
5. Romanovskyi, O. H. 2010. "Pedagogichni Umovy Formuvannia Tolerantnosti u Maibutnikh Psykholohiv u Vyshhykh Navchalnykh Zakladakh". *Teoriia i Praktyka Upravlinnia Sotsialnykh Systemamy* 3: 29–32.
6. Todortseva, Ju. V. 2011. "Pedagogika Tolerantnosti yak Kontseptualna Osnova Profesiinoi Diialnosti Vykladacha Vyshchoi Natsionalnoi Shkoly". *Shliakhy Realizatsii Kredytno-Modulnoi Systemy Orghanizatsii Navchalnoho Protsehu i Testovyykh Form Kontroliu Znan Studentiv* 4: 51–57. Odesa.
7. Fadeyeva, T. Yu. 2011. "Pedagogicheskaia tolerantnost: Soderzhaniie, Struktura, Diagnostika". In *Tolerantnost v Sovremennom Mire: Opyt Mezhdistsyplinarnykh Issledovaniu*, edited by M. Novikov, N. Nizhegorodtseva, 84–87. Yaroslavl: Izd-vo YaGPU.

**Гордиенко Юлия. Иностраный язык как средство формирования педагогической толерантности будущего учителя.** Проанализированы разные научные подходы к определению понятий «педагогическая толерантность» и «толерантные отношения». Соединение высокого уровня профессионализма с личностными качествами, в частности толерантностью, является требованием профессиональной подготовки специалистов высшей школы. Описано актуальность поиска эффективных способов формирования педагогической толерантности будущих учителей, среди которых важная роль принадлежит иностранному языку, а также определен педагогический потенциал этой дисциплины. Преподавание иностранного языка имеет необходимые ресурсы для многопланового понимания не только другой культуры, но и создает возможность рассмотрения жизни человека во всей ее разнообразности. Приведены примеры практического использования принципов толерантности на занятии английского языка, педагогическая толерантность определена как обязательная составная часть профессиональной компетентности будущего учителя, способного воспринимать без агрессии суждения, образ жизни, внешность, поведение субъектов образовательного процесса путем установления с ними толерантных отношений, основанных на доверии, сотрудничестве, радости, эмпатии, компромиссе и психологическом комфорте.

**Ключевые слова:** педагогическая толерантность, толерантные отношения, иностранный язык, толерантный педагог, проблемная ситуация.

**Hordienko Yulia. Foreign Language as Means of Formation of Future Teacher's Pedagogical Tolerance.**

The article deals with different scientific approaches to the definition of the concepts of "pedagogical tolerance" and "tolerant relationships". The combination of the high level of professionalism and personal features, tolerance in particular, is a demand for the professional training of specialists at higher school. The importance of the search for effective means of the formation of future teachers' pedagogical tolerance has been stated in the article. Foreign language is basic among those means. The pedagogical potential of this discipline has been defined particularly for this purpose. Foreign language teaching is resourceful not only for the perception of the target language culture, but it creates possibilities for studying human's life in its social variety. The article demonstrates the possibilities for using the principles of tolerance in practice at the lesson of English. Pedagogical tolerance has been defined as an obligatory part of professional competence of a future teacher, who is able to perceive judgements, lifestyles, appearance and behaviour of the subjects of educational process without aggression, establishing tolerant relationships on the basis of trust, cooperation, joy, empathy, compromise, and psychological comfort.

**Key words:** pedagogical tolerance, tolerant relationships, foreign language, tolerant teacher, problematic situation.